

Meester Braakhekke en Zuster Telkamp

Vroege vriendschap, late liefde (2)

Geert Braakhekke zou als weduwnaar en gepensioneerd schoolmeester nog een tweede liefde beleven met de vroegere wijkverpleegster Zuster Rie Telkamp. Vanuit het geloof bekeken kon dat alleen een kwestie van voorbeschikking zijn.

Geert Braakhekke werd geboren op 8 januari 1907 in Emmer-Compascuum in de gemeente Emmen. Zijn vader is Willem Braakhekke, beroep "godsdienstleraar". Moeder is de in een veenarbeidersgezin geboren Jantje Veenhoven. Jantjes vader was bestuurslid van de evangelisatievereniging "Compas". Geert is de middelste van zeven kinderen, van wie vier de kindertijd overleefden. Elsie werd handwerkonderwijzeres. Garrit Jan Lodewijk overleed in 1918 aan de Spaanse griep. Jan werd onderwijzer aan de Tuinbouwschool in Rijnsburg. Dan volgt Geert, die zich Ger liet noemen.

Willem Braak Hekke en Jantje Veenhoven

Ger Braakhekke Ger bezocht de hervormde lagere school. Zijn lagerschooltijd moet gelukkig geweest zijn: veel ravotten met vriendjes in de pastortuin. Op zijn 13de werd hij naar Doetinchem gestuurd om er voor onderwijzer te leren. Hij zat er op de jongenskostschool Ruimzicht, die hoorde bij de Groen van Prinsterer Kweekschool. Op dit jongensinternaat zaten ook jongens die voorbereid werden op een studie theologie. Gers dochter Janneke suggereert dat haar vader in deze instelling zijn intellectuele neigingen ontwikkelde. Er was niet altijd geld om naar huis te reizen en Ger moet er zich vaak eenzaam hebben gevoeld. In 1928, 21 jaar oud, solliciteerde hij naar een betrekking op de hervormde Juliana-school in Hillegom. Hij werd aangenomen door Willem Kijne, het eerste schoolhoofd. Braakhekke betrok woonruimte op Hoogewerfstraat 1, midden in het dorp.

Vader Willem Braakhekke evangelist

Gers vader Willem werd in 1865 geboren in een landarbeidersgezin op boerderij de Maandag in de Gelderse gemeente Vorden. Willem ging naar de christelijke lagere school in het dorpje Varssel. Na zelfstudie werd hij zondagsschoolonderwijzer en lekenpredikant. In die tijd was hij half boer en landarbeider, half evangelist. Na lessen bij een dominee legde hij voor de Nederlands-Hervormde Kerk het examen godsdienstonderwijs af. Willem wilde zich geheel wijden aan zijn roeping als evangelist. In 1895 kwam hij terecht in de veenkoloniën van Zuidoost-Drenthe, in het hem onbekende Emmer-Compascuum. Hij werd er "afstandsevangelist", onder meer in Erfscheidenveen en Klazienaveen, moeilijk bereikbare plaatsen. Veenarbeiders wonnen er turf, het zwarte goud, brandstof in industrie en thuis. Willem vestigde zich in het "Compas", waar hij in 1899 met zijn Jantje trouwde. Tot zijn overlijden in 1930 bleef hij in de wijde omtrek evangeliseren. In 1913 stond hij aan de wieg van de hervormde lagere school, de huidige Braakhekkeschool. Soms ondervond Braakhekke weerstand. Bijvoorbeeld van veenarbeiders die hem in 1925 kwalijk namen dat hij hielp een veenstaking te breken. Ze staken zijn houten kerkgebouwtje in Emmer-Erfscheidenveen in de fik. Wel verzette Braakhekke zich

De naam Braakhekke

De familie spelde haar achternaam op drie manieren: aaneengeschreven als Braakhekke; met spatie in de vorm Braak Hekke alsof het een dubbele achternaam betrof; of met verbindingsstreep: Braak-Hekke. Willem Braak-Hekke verspreidde het verhaal dat de achternaam vernoemd was naar een gebroken hek tussen twee stukken weiland. Dit werd zo serieus genomen door het door Willem opgerichte christelijk fanfareorkest, dat men het vaandel voorzag van zo'n gebroken hek. Volgens Ger was vernoeming naar het gehucht Braakhekke, naar een voormalig tolhek bij Harfsen, logischer.

tegen kwalijke praktijken van veenbazen, zoals sjoemelen met lonen en de beruchte gedwongen winkelnering. Ook maakte hij zich als fervente drankbestrijder niet geliefd bij pimpelende dorpsgenoten, die ooit een steen door de ruit van zijn voorkamer wilden gooien, maar ervoor terugdeinsden toen ze een paar lichtende gestalten naast hem zagen staan. Dat zouden engelen geweest zijn. Ook als het niet waar is, is het mooi gevonden. Koningin Wilhelmina sprak met hem bij haar bezoek aan Emmen en zij benoemde hem in 1928 tot Ridder in de Orde van Oranje-Nassau.

*De Julianaschool
anno 1922*

Familie Kijne

Ger Braakhekke kon het goed vinden met zijn schoolhoofd, Willem Kijne. Ze hadden beiden een Drents verleden en waren geloofs- en vakgenoten. Ger kwam bij hem ook over de vloer. Het verhaal gaat dat de nog jonge schoolmeester in februari 1929 met een groepje Hillegommers, onder wie Rie Telkamp en Annie Kijne, naar Leiden ging schaatsen om in de Breestraat de ijspegels aan de gevel van het afgebrande stadhuis te bekijken. Na een paar jaar ontstond een prille liefde tussen werknemer Braakhekke en de dochter van de baas, Annie Kijne, geboren op 4 september 1908 in de gemeente Hoogeveen, waar haar vader schoolhoofd was. De relatie mondde uit in een verloving (1933) en vervolgens een huwelijk. Zo trouwde de 28-jarige onderwijzer Geert Braakhekke op 21 augustus 1935 de 26-jarige Anna Hugorina Kijne. Getuigen waren Jakob Kijne, schoolhoofd te Heemstede, broer van de bruid, en Elsie Braakhekke, onderwijzeres te Emmen, zuster van Ger.

Het doet vandaag de dag ietwat vreemd aan dat er een aparte hervormde lagere school was in Hillegom. Er was immers al een andere protestantse school, de Boaz-school. Die ging uit van de gelijknamige christelijke schoolvereniging en was aangesloten

bij de Unie School en Evangelie, ook wel School met den Bijbel genoemd. De school was opgericht in 1892-1893 en in 1899 van start gegaan in de vroegere gereformeerde kerk aan de Van den Endelaan. Bestuur en schoolbevolking waren gemengd gereformeerd-hervormd, maar de gereformeerden domineerden. Zo ontstond behoefte aan een eigen Nederlands-Hervormde school. Vandaar de oprichting (1916) van de Vereeniging voor Christelijk Volksonderwijs en de bouw van de Julianaschool aan de Julianastraat, die 1 mei 1922 werd geopend.

Willem Kijne werd geboren in 1870 als zoon van de Vlaardingse timmerman Jan Kijne en Hugorina Stam. Hij kwam uit een gezin van negen kinderen. Een vijf jaar jongere broer werd in Amsterdam hoofdonderwijzer van een protestantse school. Drie broers werden timmerman, een andere werd predikant in Rhenen, waar zijn ongehuwde zus bij hem inwoonde in de pastorie. Willem Kijne overleed te Hillegom op 14 september 1951. Zijn vrouw, Jannetje Poot, was ook geboren te Vlaardingen (1872). Zij overleed al op 11 oktober 1933 in Hillegom in de ouderdom van 61 jaar. De overlijdensadvertentie vermeldde "G. Braak-Hekke" en "T. Engel" als verloofden van haar kinderen Hugo en Annie. Kijne begon zijn loopbaan in het christelijk lager onderwijs als onderwijzer in Rotterdam. Hij werd schoolhoofd in achtereenvolgens het Friese Oudega, Hoogeveen in Drenthe en per 1 mei 1922 te Hillegom. In 1929 vierde hij zijn veertigjarig onderwijsjubileum.

Het gezin Kijne-Poot telde vier kinderen: Jan Kijne bekwaamde zich als arts, vertrok naar Makassar en overleefde de Japanse internering. Jacob Kijne trouwde in 1926 op 28-jarige leeftijd met de Hillegomse Geertje Wiedemeijer, toen hij onderwijzer in Bloemendaal was; in 1928 was hij schoolhoofd te Zwaag-Westeinde, begin 1929 werd hij benoemd tot hoofd van de Nicolaas Beets-school in Heemstede. Hugo Kijne, in 1900 in Wijmbritseradeel geboren, werd bouwkundige te Hillegom en woonde op Hoofdstraat 115A. In 1932 gaf hij in Hillegom een cursus bouwkundig tekenen aan jonge werklozen. Tot slot onze Anna Hugorina. Annie behaalde in juli 1924 haar diploma MULO-A aan de Christelijke Burgerschool in Hillegom. Samen met Truus Telkamp zong ze in de tweede helft van de jaren '20 in het Dameskoor Irene.

In augustus 1935, de maand van het huwelijk van dochter Annie, ging Willem Kijne met pensioen. Omdat hij niet meer in de

onderwijzerswoning op Raadhuisstraat 2 kon blijven wonen, verhuisde hij naar een huurhuis in de Van Tetsstraat 7. Na zijn pensionering was hij nog actief in het Hillegoms verenigingsleven en plaatselijk bestuur. Zo was Kijne was lid van de gemeenteraad voor de Christelijk-Historische Unie (CHU). Ook was hij scriba en ouderling in de Nederlands-Hervormde gemeente, commissaris van de Nutspaarbank en voorzitter van de Christelijke Oranjevereniging.

Docententeam van de Julianaschool in 1961: links boven meester Braakhekke

Het gezin Braakhekke-Kijne

Het echtpaar Braakhekke-Kijne ging eerst wonen in de Meerstraat. Daar werd in 1936 het eerste kind geboren, naar beide grootmoeders Janneke genoemd. Al gauw bleek tot wederzijds voordeel dat ze konden intrekken in het grote huis van hun (schoon) vader in de Van Tetsstraat. Daar werden de andere kinderen geboren. Allereerst (1938) Willem/Wim, genoemd naar beide grootvaders, vervolgens (1939) de tweeling Elsje en Tineke. Ten slotte Anneke (1944).

In het laatste oorlogsjaar, tijdens de Hongerwinter, greep Ger een kans om de oudste vier kinderen in leven te houden (de jongste kreeg koemelk van boer Van der Marel, vlakbij de Van Tetsstraat). Samen met hun bejaarde grootvader liepen de kinderen naar Bennebroek. Daar stond een vrachtwagen klaar, die in Drenthe aardappels zou inslaan voor de Duitsers. In de laadbak was ruimte voor betalende volwassenen en kinderen. Na een tocht vol ontberingen werden de laatste passagiers, grootvader met vier kleinkinderen, in Drenthe afgeleverd bij de schoonmoeder van Gers broer Jan. Daarna kwamen ze bij een familie met kinderen, die zeiden dat ze stopverf zouden gaan eten. Dat gerecht bleek geprakte aardappelen met witte bonen te zijn. Maar door moesten ze, naar het laatste adres, dat van de weduwe Jantje Braakhekke-Veenhoven in Emmer Compasuum. Daar zouden ze blijven tot augustus 1945, toen het gezelschap, aangesterkt, terugkeerde naar Hillegom.

De kinderen Braakhekke gingen uiteraard naar de Julianaschool, waar ze hun vader tegenkwamen. Op vakanties in binnen- en

buitenland drukte vader Ger zijn stempel: 's morgens werden er kerken bezocht, maar 's middags was er tijd voor zwemmen. Janneke was de enige met roeping voor het onderwijs; zij was onderwijzeres in Lemele, Wolfheze, Leiden en Driehuis.

Ger Braakhekkes activiteiten

Naast zijn onderwijzersbaan behaalde Ger diverse aktes. Kort voor zijn huwelijk slaagde hij voor de akte L.O. Engels. Om pedagogiek te kunnen studeren werd hij via een *colloquium doctum* toegelaten tot de Vrije Universiteit in Amsterdam. In 1947 deed hij examen voor de akte pedagogiek M.O.-B.

In 1948 werd hij benoemd als plaatsvervangend gecommiteerde voor de examens aan kweekscholen. In 1949 werd hij ook leraar pedagogiek aan de Christelijke Huishoudschool in Den Haag.

In de Hillegomse samenleving was Ger actief in protestants-christelijke organisaties. Zo was hij anno 1942 bestuurslid van de Vereniging tot Oprichting van de Hervormde Bewaarschool (met toen 60 pupillen). Ook hield hij allerlei lezingen voor de Jonge Kerk (de hervormde jongerenorganisatie). In de jaren '60 was hij voorzitter van de afdeling Hillegom van de Christelijk-Historische Unie. Ook was hij voorzitter van het Comité Kerstavond en werkte hij oecumenisch samen met andere gezindten. Ger kreeg trouwens een steeds grotere hekel aan Kerstmis vanwege de commercialisering van het feest. In de familie wordt weleens gezegd dat hij daarom koos voor 24 december als sterfdatum.

Eigenzinnig intellectueel

Ger gedroeg zich in kerkelijke kring als eigenzinnig intellectueel. Hij had ook wel iets van een kamergeleerde. (Buurman Gerard van Beurden, bij wie Ger graag een sigaartje rookte, noemt hem min of meer een eenling.) Zo nam hij naar de kerkdienst bijbels mee in Engels, Frans en Duits. De bij schriftlezing en preek behandelde teksten vergeleek hij in vertaling, waarbij hij driftig aantekeningen maakte. De dominee vond dat niet erg; die kwam vaak op zondagmiddag langs en dan gingen ze in discussie. (Ds Simon Leonard Knottnerus, van 1946 tot 1957 een van de twee predikanten.) Ook had Ger de eigenaardigheid om *en plein publique* bij de psalmen en gezangen op eigen houtje de baspartij te zingen. Thuis speelde hij piano en orgel (het harmonium van Willem Kijne). Per februari 1972 ging Ger met pensioen. Op 23 oktober 1982 overleed Gers vrouw Annie op 73-jarige leeftijd na een val uit haar stoel.

Trouwfoto van het echtpaar Braakhekke-Telkamp in de Maartenskerk, 8 december 1985

Ze was slechtiend, bijna blind, en ze had in latere jaren een leven vol ongemakken en ziekenhuisopnames, ook na een ernstig ongeluk waarbij ze was aangereden in haar eigen Van Tetsstraat. Vaak was ze bijgestaan door jeugdviendin Rie.

Ger ontwikkelde zich tot kerkhistoricus en dorps historicus. In 1960 deed hij het autobiografisch werk van zijn vader nog eens dunnetjes over. In 1988 beschreef hij de levensloop van Bart van Leeuwen, pastoor van de St. Joseph-parochie van 1931 tot 1952. In 1989 verscheen zijn *Hillegom in Platen en Kaarten*. Er lag veel onderzoek ten grondslag aan zijn *Kerkgeschiedenis van Hillegom*, gepubliceerd in 1993 door de Stichting Vrienden van Oud Hillegom.

Schoolreisje naar Artis in 1948. Rechts meester Ger Braak Hekke en op de tweede rij van onderen Tineke (3^e van links) en Elsje Braakhekke (8^e van links)

Late liefde vervuld

Na het overlijden van Annie Kijne (1982) en Truus Telkamp (1984) ontstond er vanzelf ruimte voor Ger Braakhekke en Rie Telkamp om het ruim een halve eeuw “over de vloer komen” wat concreter gestalte te geven. Beiden waren gepokt en gemazeld in de Nederlands-Hervormde zuil. Zo was Rie’s vader J.H. Telkamp twintig jaar lid van het bestuur van de Julianaschool en in de jaren ‘30 was hij lid van de hervormde diaconie. De gezinnen Telkamp, Kijne en Braakhekke zaten honderden malen bij elkaar in de kerk. Rie was verhuisd naar een tweekamerappartement, Maartensheem 85. Ger had na het overlijden van Annie moeite met alleen zijn in het oude nest aan de Van Tetsstraat. Toen Ger en Rie steeds vaker met elkaar optrokken, gingen ze eerst in Rie’s appartementje samenwonen. Voor Rie niets nieuws, omdat zij heel lang met haar zus had samengewoond. Maar sommige kerkgangsters vonden het wel vreemd en er kwam, op suggestie van de dominee, toch een huwelijk van, op 8 december 1985. Ger was toen 78, bijna 79, Rie 73. Nog vóór Kerstmis verliet Ger het huis vol boeken aan de Van Tetsstraat, waar hij vijftig jaar had gewoond. Ger overleed 24 december 1994 op 87-jarige leeftijd. Rie zou hem als de weduwe Braakhekke-Telkamp zeventien jaar overleven.

Rie verhuisde in maart 2010 naar verzorgingshuis Parkwijk, ooit gesticht vanuit de Hervormde gemeente. In mei 2011 vierde ze in Flora nog haar 99ste verjaardag. De honderd haalde ze niet meer, want ze stierf “na een leven vol zorg voor anderen” op 27 november van dat jaar. Ze werd onder de naam Marie C.W. Braakhekke-Telkamp op de algemene begraafplaats aan de Wilhelminalaan begraven in het graf waar haar ouders en “lieve zuster Truus” eerder ter aarde besteld waren.

Haar spaargeld ging naar de protestantse gemeente, met als bestemming onderhoud en restauratie van de Hervormde Maartenskerk. Met extra subsidie van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed kon het leien dak van de kerk waar zij gedoopt en getrouwd was, worden vervangen. Een negentiende-eeuws schilderij van Simon van Rijn-Snoek, van het deels nog woeste landschap rond de Noorderlaan, met in de verte boerderij Kweeklust, ging naar Museum De Zwarte Tulp in Lisse.

Enkele bronnen

- G. Braakhekke: *De evangelist en pionier W. Braakhekke te Emmer-Compascuum*. 1960.
- W. Braak-Hekke: *Evangelist in de Venen*. Groningen: 2de druk, 1985. (Eerste druk 1921 naar aanleiding van Braak-Hekkes zilveren jubileum in Compas).
- Sietse van der Hoek: “Door den vreemdeling met eerbied te naderen”. *Tijdsbeeld van een veenkolonie. 1879 Emmer-Compascuum 1979*. Groningen, 1979.
- Elske Vledder-Janssen: *Honderd jaar bijzonder. De geschiedenis van 100 jaar Protestants-Christelijk Onderwijs in Hillegom*. Hillegom, 1999.
- Afbeeldingen zijn afkomstig van de auteur of uit het boek *Honderd jaar bijzonder*.

Dankbetuiging

Veel feiten en een deel van de inkleuring van het verhaal ontleende ik aan gesprekken met Elsje en Janneke Braakhekke te Zoetermeer. Een uitgebreidere versie van deel 1 en 2 is op te vragen bij de auteur: gerardjtelkamp@hetnet.nl